Historia

Historia

Gminę Lipie utworzono 1 stycznia 1973 r. na mocy uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach z dnia 6 grudnia 1972 r. Dokonano wówczas połączenia w ramach gminy Lipie większości miejscowości należących do trzech wcześniej funkcjonujących na tym terenie gromad – jednostek poprzedniego podziału administracyjnego. Początki gminy Lipie jako historycznej jednostki administracyjnej sięgają jednak czasów porozbiorowych. Gmina Lipie funkcjonowała również w ramach podziału administracyjnego międzywojennej Polski i w pierwszych latach powojennych.

Gmina skupia miejscowości o bogatej i pięknej przeszłości, które od dawna wzbudzały zainteresowanie historyków i archeologów. Pierwsze wzmianki o miejscowościach z terenu gminy pochodzą z XIII i XIV w. W dokumentach Danków pojawia się w 1217 r., Parzymiechy i Rębielice Szlacheckie w 1266 r., natomiast Lipie w 1389 r., a Szyszków w 1395 r. Najwcześniejsze informacje o pozostałych miejscowościach pojawiają się na ogół w XIX w.

Najstarsze odnalezione ślady obecności człowieka na terenie dzisiejszej gminy pochodzą sprzed 10 tysięcy lat. Z kolei pierwsze prehistoryczne osady ludzkie pojawiły się tu już w neolicie, około 5 tysięcy lat temu. Nieco bardziej intensywne osadnictwo rozpoczęło się natomiast w epoce brązu, około 1500 lat przed naszą erą. Utrzymywało się przez około tysiąc lat. Później, po kilkusetletniej przerwie, ziemie te znów zostały zasiedlone w czasie pomiędzy II a V wiekiem naszej ery. Po obu tych okresach rozwoju prehistorycznego osadnictwa pozostały cmentarzyska, które przez wiele lat były badane przez archeologów.

Kalendarium wybranych wydarzeń historycznych

1217 r. – zjazd polskich książąt dzielnicowych w Dankowie, z udziałem Henryka Brodatego i Leszka Białego; najstarsza wzmianka historyczna dotycząca miejscowości dzisiejszej gminy Lipie

1389 r. – Lipie, Parzymiechy i Rębielice nabył Hinczka z Przemykowa, późniejszy podskarbi królewski, przedstawiciel rodu Rogowskich herbu Działosza; początek budowy klucza majątkowego obejmującego między innymi zasadniczą część terenu dzisiejszej gminy Lipie

1610 r. – klucz majątkowy obejmujący miejscowości dzisiejszej gminy Lipie nabył ród Warszyckich herbu Abdank; spośród szeregu właścicieli to Warszyccy byli w posiadaniu tych dóbr najdłużej; Stanisław Warszycki, późniejszy kasztelan krakowski, około lat 30. XVII w. rozpoczął budowę fortyfikacji bastionowych w Dankowie, zachowanych do dzisiaj

1657 r. – dłuższy pobyt w Dankowie króla Jana Kazimierza i królowej Ludwiki Marii wraz z dworem podczas potopu szwedzkiego; przed kilka miesięcy to Danków był faktyczną tymczasową siedzibą króla, tu też przyjmowani byli posłowie z innych państw; król Jan Kazimierz przebywał bywał w Dankowie także w innych latach swego panowania

1793 r. – w wyniku drugiego rozbioru Rzeczypospolitej terytorium dzisiejszej gminy Lipie znalazło się pod zaborem pruskim; następnie – po wojnach napoleońskich i okresie Księstwa Warszawskiego – w 1815 r. obszar ten dostał się na ponad wiek pod panowanie carskiej Rosji; teren ten w większości wchodził wówczas w skład trzech majątków ziemskich: Danków-Lipie, Rębielice-Szyszków oraz Parzymiechy; w okresie porozbiorowym po raz pierwszy powołano też do istnienia gminę Lipie

1863 r. – w czasie powstania styczniowego dochodziło do walk w bliskiej okolicy, a na przełomie marca i kwietnia przez tutejsze miejscowości przechodził oddział powstańczy Józefa Oksińskiego; po powstaniu i uwłaszczeniu chłopów ruszyły procesy budowy nowocześniejszego społeczeństwa

1918 r. – pierwszym wójtem gminy Lipie w odrodzonej Polsce został Piotr Kowalczyk; na początku

1919 r. przez aklamację wybrano pierwszą radę gminy

1939 r. – początek II wojny światowej; bitwa pod Parzymiechami i obrona terenu gminy przed wojskiem niemieckim, prowadzona głównie przez 83 Pułk Strzelców Poleskich; Niemcy mordują kilkuset mieszkańców gminy, palą większość wsi, w tym niektóre niemal doszczętnie

1954 r. – w wyniku reformy administracyjnej w miejsce gminy Lipie powołano na tym terenie trzy gromady: Lipie, Parzymiechy i Stanisławów; w skład każdej z gromad wchodziło kilka sąsiednich wsi

1964 r. – utworzenie ośrodka odwykowego na terenie byłego zespołu parkowo-pałacowego w Parzymiechach; placówka przejściowo miała status ośrodka wojewódzkiego, a dziś jest podmiotem prywatnym

1973 r. – utworzenie (odtworzenie) gminy Lipie z połączenia trzech gromad; w tym kształcie gmina funkcjonuje do dzisiaj

1978 r. – pierwszy Bieg Jesienny; to do dziś jedna z kilku najstarszych nieprzerwanie organizowanych imprez biegowych w Polsce; z czasem impreza sportowa poświęcona została pamięci red. Tomasza Hopfera

1990 r. – odbudowa samorządności gminnej po odzyskaniu suwerenności przez Polskę; pierwszym wójtem został Tadeusz Pułka

2002 r. – utworzenie Sanktuarium Matki Bożej Dankowskiej; na wałach zamku w Dankowie wykonano wcześniej drogę krzyżową

2012 r. – ustanowienie herbu i innej symboliki gminnej; to jeden z pierwszych aktów stale prowadzonych przez władze gminy działań na rzecz budowania tożsamości i zachowania lokalnego dziedzictwa historyczno-kulturowego tutejszej społeczności

2017 r. - utworzenie Muzeum 303 w Napoleonie, prezentującego między innymi dzieje lotnictwa polskiego i liczne eksponaty z okresu od II wojny światowej po czasy współczesne Na przestrzeni dziejów każda z miejscowości wpisała się w historię Polski, pokazując oddanie i patriotyzm lokalnej społeczności. Szczególnie widoczne było to w okresie II wojny światowej. Wrzesień 1939 roku bardzo boleśnie zapisał się w pamięci mieszkańców Parzymiech, liczba ofiar z tego terenu była zastraszająca, największa w skali powiatu częstochowskiego. Równie tragicznie przeżyto ten czas w innych miejscowościach gminy, w których doszło do poważnych zniszczeń i wysiedleń na roboty przymusowe. Po dziś dzień każda miejscowość gminy buduje swoją małą historię, troszcząc się o to, by przynosiła zaszczyt jej mieszkańcom.

Pochodzenie nazw miejscowości

W grupie najstarszych miejscowości dzisiejszej gminy Lipie przeważają nazwy nawiązujące do imienia czy przezwiska założyciela lub osoby z innego powodu ważnej dla danej miejscowości – nieraz w przedhistorycznym okresie jej istnienia. Z kolei w grupie miejscowości, które powstały już po upadku I Rzeczypospolitej, zwraca uwagę szczególnie tutaj duża liczba nazw pamiątkowych, czyli takich, które celowo upamiętniają jakąś postać.

- **Danków** – od imienia Danek lub Danko, które jest dawnym zdrobnieniem imienia Bogdan (lub Daniel); nie ma nic wspólnego herbem Abdank – poza przypadkowym podobieństwem

- **Rębielice Szlacheckie** – od przezwiska Rębiel (Rąbiel) lub zbliżonego, wywodzącego się z kolei od *rąbać*; sufiks *-ice* wskazuje, że nazwa jest określeniem grupy osób w jakiś sposób zależnych od osoby noszącej takie przezwisko (jego krewnych lub jego poddanych); dodatek „Szlacheckie” pojawił się później, by wieś na lewym brzegu Liswarty, będącą w rękach szlacheckich, odróżnić od Rębielic na prawym brzegu rzeki – wsi będącej częścią rozległych w tym regionie dóbr królewskich

- **Parzymiechy** – od przezwiska Parzymiech; to pierwotnie nazwa określająca grupę ludzi – później powiązana z miejscem, w którym funkcjonowali; samo *Parzymiech* należy do grupy częstych przed wiekami przezwisk złożonych, typu: *Kwasigroch*, *Woziwoda* itp.

- **Szyszków** – od przezwiska Szyszka; sufix *-ów* właściwy jest nazwom dzierżawczym, czyli wskazującym na przynależność czy też związek miejsca z osobą wskazywaną przez nazwę; dopiero przezwisko Szyszka pochodzi od wyrazu pospolitego *szyszka*

- **Lipie** – od lip rosnących w miejscu, gdzie powstałą miejscowość; nazwy miejscowe w tej formie są z zasady nazwami mającymi źródło w topografii, a nie w nazwach osób

- **Zbrojewsko** – nazwa w różnym okresie notowana w nieco odmiennych formach, wywodząca się od nazwy osobowej Zbroja; związek tego rodzaju jest wzmiankowany w źródłach historycznych

- **Brzózki** – od nazwiska Brzózka; to pierwotnie określenie miejsca zamieszkania osób, które tak nazywano – w bliskim regionie wiele miejscowości ma nazwy utworzone w ten sposób, np. *Draby*, *Szczepany* itd.; nazwisko Brzózka pochodzi z kolei od nazwy drzewa: brzoza

- **Giętkowizna** – od przezwiska (nazwiska) Gędek, z późniejszymi przekształceniami sposobu zapisu; związek nazwy miejsca z nazwiskiem potwierdzony wzmianką w źródłach historycznych; nazwisko Gędek – od *gędek* w dawnym znaczeniu ‘grajek, muzykant’

- **Napoleon** – najbardziej efektowna z grupy wyżej wspomnianych nazw pamiątkowych, nadana przez Walewskich, ówczesnych właścicieli tutejszych dóbr ziemskich, dla upamiętnienia osoby Napoleona Bonaparte; wbrew lokalnej legendzie nie ma żadnego związku z osobistym pobytem cesarza Francuzów na tym terenie (taki fakt nie miał miejsca)

- **Lindów** – nazwa pamiątkowa, dająca się powiązać z nazwiskiem Lindau; Stanisław Lindau był ostatnim właścicielem dóbr Rębielice i przeprowadził ich parcelację, dając początek kilku miejscowościom, które powstały na rozparcelowanych terenach; wbrew lokalnej legendzie nazwy tych okolicznych wsi nie wiążą się z imionami dzieci, którym te wsie oddano w ramach podziału majątku, niemniej legenda trafnie wskazuje na związek ich nazw z rodziną Lindau

- **Albertów** – od imienia Albert; nazwa pamiątkowa – Albert Lindau był ojcem wspomnianego wyżej Stanisława

- **Stanisławów** – od imienia Stanisław; osobą upamiętnianą przez nazwę był wyżej wspomniany Stanisław Lindau

- **Julianów** – od imienia Julian; związek z osobą o tym imieniu, powiązaną z rodziną Lindau, pozostaje do ustalenia

- **Rozalin** – od imienia Rozalia; nazwa upamiętnia prawdopodobnie Rozalię Kempner, właścicielkę dóbr ziemskich Lipie, na których terenie powstała wówczas ta wieś

- **Natolin** – od imienia Natalia; nazwa upamiętnia prawdopodobnie Natalię Kempner, żonę Edwarda, właściciela dóbr ziemskich Lipie, na terenie których powstała wówczas ta wieś

- **Wapiennik** – określenie miejsca wypalania wapienia, które następnie stało się nazwą powstałej w tym rejonie wsi

- **Zimnowoda** – nazwa ta, zapisywana dziś z uwzględnieniem lokalnej, gwarowej wymowy, pochodzi od nazwy strumienia Zimna Woda, przepływającego w rejonie późniejszego założenia wsi; nazwa strumienia jest wzmiankowana w źródłach historycznych z okresu I Rzeczypospolitej

- **Grabarze** – od nazwiska Grabarek; w XIX wieku pojawia się w formie *Grabarki*, wskazując miejsce zamieszkiwania osób noszących to nazwisko; następnie nazwę

przekształcono, być może na zasadzie tworzenia przezwiska, nadano jej obecną postać; nazwisko Grabarek można powiązać z wyrazem pospolitym *grabarz*, który oznaczał m.in. osobę grzebiącą umarłych

- **Kleśniska** – prawdopodobnie od wyrazu *klęsnąć* czyli m.in. ‘zapadać się’ – co może się odnosić do charakterystyki terenu podmokłego (zbliżone nazwy w okolicy odnoszą się do miejsc podmokłych, a i teren Kleśnisk, przed melioracją, miał w większym stopniu podobną charakterystykę) – albo ewentualnie od dawnej nazwy rośliny: kleśnica lub kleśniec (współczesna nazwa: kopytnik pospolity; miejsce występowania rośliny mogło być określane słowem *kleśniska*, tak jak miejsce, gdzie rosną wrzosy, nazywa się wrzosowiskiem)

- **Chałków** – od nazwiska Chałka; nazwa w tej formie wskazuje przynależność miejsca do kogoś, kto nosił to nazwisko, czyli może oznaczać miejsce, gdzie mieszkały tak nazywające się osoby; samo nazwisko Chałka, zapisywane współcześnie także przez „h” – od *hałka* czyli ‘pleciona bułka pszenna’

- Udostępnij: Facebook
- Drukuj
- PDF